

letos predsednik dr. J. Bleiweis blagodušno daroval 10, zato mu izrekamo tukaj javno zahvalo.

Pevski moški zbor, najmočnejši steber naše družbe, gojil se je vsestransko in se je na nj vsa mogoča pozornost obračala. Letošnja njegova zgodovina obsega odstop kapelnika g. Santelna; podučevanje pevcev v poletnem času po g. Paternostru; vodstvo zbora po g. Valenti, ki je po svoji domoljubni navadi tudi v tem kratkem času častno vstrezal našim zahtevam, in konečno sprejetje novega pevovodje g. Steklina prve dni tega meseca pod navadnimi pogoji, ki po svojih znanih zmožnostih obeta naš krepki in marljivi moški zbor še pomnožiti in ojačiti.

Besed imeli smo 8, in sicer prvo na Silvestrov večer, drugo Vodniku v spomin 2. februarja, pri kateri sta sodelovala gospodičina Podkrajšekova z izvrstnim svojim deklamovanjem, in gledišni pevec gospod Chlumecky s simpatičnim svojim pevskim predavanjem. Tretja bila je 8. marca z godbo, petjem in z dramatično predstavo, četrta dala se je 14. junija na čitalničem vrtu, peta bila je v jeseni v pomoč po nevihtah prizadetim Dolencem in pogorelcem na Vrhniki, njen zdatni donesek c. kr. vladi izročen, pridobil je srčno pismo zahvalo od strani novega vladinega načelnika.

Šesta beseda bila je prva letošnje zimske sezone dne 8. novembra v dvorani s kratkočasnim berilom gosp. dr. K. Bleiweisa, sedma dala se je v restavraciji v korist nesrečnemu slavnoznanemu slavj. skladatelju, njen donesek z 105 gold. gotovo vstreza dobrohotnemu namenu, in slednja osma, še vsem gotovo v prijetnem spominu, napravila se je kot Preširnova svečanost in je po obilnem obiskanju in po izvrstni izpeljavi lepega programa nepozabljiv vtisek naredila. Ginljiva deklamacija gospé Šolmajer-jeve, krasno petje gospic Neugebauer-jeve in Frey-eve ter gg. Nollija in Meden-a; lepo igranje gospice Hohnove, koncertne pišce, po g. Förster-ju za klavir pod naslovom „po jezeru bliz Triglava“ zložene in od vrlega društva „glasbena matica“ založene, krepki in precizni moški zbori pod vodstvom gosp. V. Valente, in spremljevanje pevovodje g. Steklina in konečno neko gorko čutje za velikega, neumrlega sina majke Slave, za našega Preširna, vse to je navdušilo nam srca, in nas dobrodejno ogrelo za daljno neutrujeno delovanje.

Vsem tem besedam bil je, kakor rečeno, glavna zaslomba naš pevski zbor. Nad 40 za narod vnetih, mladih moških moči nas je vedno in vedno razveseljevalo s slavjanskimi napevi ne samo pri besedah, temveč tudi pri Sokolovih večerih, pri zastaveničkah, zlasti pri oni našem g. predsedniku na čast, pri mnogobrojnih pogrebih umrlih čitalničnih udov, pa tu še posebno o priliki otvorenja Zagrebške univerze. Zastopana bila je tamo takrat čitalnica po treh odbornikih in po pevcih. Ti so navduševali tamošnjo prebivalstvo s svojimi lepo izbranimi spevi. Da se pevstvo tem bolje pospeši, dal je odbor starejim pevcem in sicer gg. Erženu, Vizjaku, obema Nollijema, Stuparju, obema Paternostroma, Valentinčiču, Terdini, Dreniku in Puciharju po prvomestniku pevskega odseka g. dr. K. Bleiweisu pohvalna pisma. Posebno ugodno priliko pa je imel odbor tedaj zahvaliti se imenovanemu g. prvomestniku in mu za njegovo neutrudljivo žrtvovanje zahvalo izreči.

Plesov je bilo letos zraven navadnih plesovnih vaj še čvetero, in sicer 10. in 18. januarja, ter 2. in 14. februarja, pri katerih se je plesal tudi „kolo“, vsi so bili vredjeni po neutrudljivih gg. Juvančiču in Jelčniku.

Udov ima čitalnica: enega častnega, 225 tukajšnjih plačevalnih, 38 delalnih in 26 vnanih, tedaj v vsem

skupaj 290, katero število se je pa v zadnjem času zopet zdatno (nad 20) pomnožilo, tako da v tem oziru proti lani nismo zaostali.

Izmed udov jih je letos umrlo 5, namreč gospodje: Hrovat Franjo, občespoštovani kupčijski pomočnik, Šventner Josip, slavnoznani mestjan iz prejšnjega slovenskega občinskega zbora, dr. Orel Josip, c. kr. bilježnik, vrla neomahljiva slovenska skala, dr. Vončina Leon, naš čestiti odbornik, sodelavec pri raznih drugih domorodnih odborih in posebnih zaslug za rokodelsko družbo, in slednjič Vitenc Andrej, naš vedno zvesti ud, ki je svoje znamenito premoženje vzlasti volil šolskim namenom, pa se je tudi čitalnice spominjal. Vsem tem umrlim našim udom dala je čitalnica z zastavo in s petjem nadgrobno častno spremstvo. Naj jim bo zemlja lahka, naj jim živi večni spomin v naših in naših potomcev srcih!

Politične stvari.

Šole boleajo in gnijó.

„Šola je v razvalinah!“ Tako je rekel nedavno poslanec Herman v deželnem zboru ter to tudi dokazal. Na Českem n. pr. v 25 okrajih je 136 šolskih služeb praznih, čez 300 učiteljev pa, ki so v službi in šole oskrbujejo, je takih, da jim manjka vsa postavna sposobnost za učitelje. Razmere te so povsod enake. Toda to stanje je še najmanj nevarno. Strašnejši so nasledki tam, kjer se šole zlorabijo za versko, tedaj tudi pravno podivjanje mladine. Povsod, kjer razsaja liberalizem in vporablja šolo za namene prihodnosti svoje, je to prizadevanje očitno.

Še celó protestantom se je jel sad brezverske šole prekisel zdeti. Tako je tožilo prostomislec, tako imenovano „evangeljsko“ cerkveno svetovalstvo izgledne države Badenske: „Množé se zeló pritožbe o popolni nesposobnosti, prenapetosti in poželjivosti mladine komaj iz šole izpuščene. Mladina postaja leto za letom poželjivejša, nepokornejša, surovejša, ne le dečki, timveč tudi dekleta.“

Če katoliški narodi boré se zoper „veličanstvo šolskih postav“, se boré pač za svojo vero, za otroke svoje, celó za prihodnost cesarstva. Surovost, brezbožnost in pregrdo vedenje pa nam daje priliko pogledati v prihodnost, česa namreč je pričakovati od take mladine v njenem poklicu, družbinskem življenju ter gledé njenega političnega in socialnega zadržanja. V neki cerkvi v Mariboru so nedavno realci pred spovednico napravili tak pohujšljivi in škandalozni ropot, da je nazoče verne kar strah obšel. Dan sv. obhajila so šli dijaki kar od altarja proč, ko so bili obhajani, tekli pred cerkev ter drug drugemu, peklensko se posmehovaje, še na jeziku ležeče hostije kazali. To so junaška dela še le na polodrašenih dijakov, ki so prejeli svojo „omiko“ v liberalnih državnih šolah.

Ne le po ljudskih in srednjih šolah, timveč tudi po vseučiliščih se ta „prostomiselná omika“ zeló razprošira. Kjer bi se moralo gojiti znanstvo in strokovništvo, tam se je pod skrbno roko liberalizma bolj ali manj napravilo ognjišče prekucijstva, kjer se zbira mladina, namesto da bi se učila, v politične družbe in zveze ter se poprijema najnevarnejšega „napredka“. Gospod Stremajer vé pripovedovati, kako ravnaajo dijaki pri vseučilišnih svečanostih z ministrom, če se drzne dajati disciplinarne ukaze, ki so pa učenju zeló koristne.

Priljubljeni naslov: „brezverske šole,“ je le slabo zakrit načrt, po katerem bi se dala sčasoma vsa vera

iz poduka iztrebiti, tedaj odgojiti popolnoma brezversk rod, ki bi se ravno tako surovo držal nihilizma in materijalizma, kakor večina šolske mladine na Ruskem. Če tudi nasledki poloma in trgovinske zadrege mirno minejo, — čem več so trume, katere iz takih šol v javno življenje porinejo, tem hitreje in splošnejše bodo glodale zadnje stebre krščanskega in državljanskega redú tako dolgo, da se bodo podrli.

V družbinsko in občinsko življenje, v vojaščino, v uradnijski in meščanski stan, med delavce se rinejo načela in nauki, katerih se nasrka mladina od otročjih nog po brezverskih ljudskih in realnih šolah, po gimnazijah in vseučiliščih, ter to, česar se nauči, izvršuje. V jamo, katero je brezverska država kopala katoliški cerkvi, bo potem država sama padla.

Po postavi od 14. maja 1869 ima ljudska šola nalogu otroke odgojevati n ravno-versko, in po postavi od 25. maja 1868 ima duhovska oblastnija nadzorovati n ravno odgojo. Isti paragraf poslednje postave pravi tudi, da vera nima s posvetnimi predmeti nič opraviti, da se njih nikakor ne dotika. Tu pa si postava sama sebi nasprotuje. Če učitelji svoje predmete zlorabijo za to, da se posmehujejo katoliški cerkvi ter jo zasramujejo, potem je nadzorovanje „odgoje na podlagi vere“ pač pri kraji.

Javno so se učitelji pri svojih shodih na Dunaji in drugod izrekli za to, da se mora ljudstvo po šoli odtegniti vsakemu verskemu običaju. V najnovejšem času je c. k. šolski nadzornik, tedaj zaupna oseba vlade, gospod dr. Vrečko (ali kakor se on piše „Wretschko“, ker je izvirno tevtonskega rodu iz spodnjega Štajarskega), pri shodu volilcev v Celji razkril tajni načrt, namreč, „da se ima vez krščanski nauk odpraviti iz šole, ki ima posredovati le n ravno, ne pa dogmatično izobraženost“.

Znano je, kako so se na Dunaji učitelji vkljub Stremajerju in „veličastnosti šolskih postav“, sklicevaje se na državne postave, branili nadzorovati učence v cerkvi in pri prijetanju velikonočnih zakramentov. Nasledek je bil ta, da je prišlo izmed učencev neke realke, katerih je bilo skoro 200, jih komaj šest, sedem k spovedi in obhajilu. In v Ljubljani je glasoviti prof. Heinrich predlagal — in to pride pred dež. šolski svet, da bi učenci hodili zdaj le po trikrat na leto k spovedi!

Pri zadnjem shodu Moravskih učiteljev je med drugim bilo sklenjeno, da se nima vera, pač pa različnost vere iz šole izključiti, in da ima učitelj brez duhovnika učiti vero brez razločka, katere vere je ta ali uni učenec. Nobena ura pa ne more brez gotovega spoznanstva in brez verskih običajev obstati, tedaj je taka vera brez spoznanja ali „brezverska“ vera pravo sleparstvo, ki javni odpad od Boga in krščanstva z gladko tekočimi besedami pokriva. Ta sleparija daje kapo sistemu dandanašnjih učiteljev, katerim je izdana vera in nedolžnost katoliške mladine, da jo uničijo in tako svobodomiselni prismojenosti, katero izlegajo kot „vero 19. stoletja“, pozneje pa „boginji pameti“ ravnajo pot do srcev narodov.

Temu splošnemu obrisu naših šol, katerega smo našli v „Vaterlandu“, dodamo še nekoliko skušenj, katere smo drugje zvedeli. Da je današnja šola res gnijla in bolna, to nam spričujejo učitelji sami. Na Dunaji je bilo 20. avg. t. l. zbranih čez 1000 učiteljev iz vseh Avstrijskih dežel, da bi se posvetovali, kako pomagati ljudski šoli, ki je zelo zelo propadla. Po daljem vgibanju in posvetovavju ste bili sprejeti sledeči resoluciji: 1. Spridenost in brezrednost mladine po ljudskih šolah Avstrijskih čedalje hujša postaja ter se po postavno dovoljenih sredstvih ne dá več vstaviti. 2. Za poboljšanje spridenih otrok je treba v vsaki deželi

na državne ali deželne stroške napraviti in vzdržavati rešilne hiše.

Dozdaj takih „rešilnih hiš“ ni bilo treba, šola po prejšnjih postavah je imela sama sredstev dovolj, da je ukrotila neubogljive in spridene otroke in cerkev ji je šla pri tem na roko. Pa je bilo tudi koj videti na pridni, tihi in n ravni mladini, da je hodila v šolo, divjost, spridenost ali surovost se je nahajala le pri mladini, ki šole nikdar videla ni. Kako pa zdaj? Čemu bi bile „rešilne hiše“ ali poboljševalnice za mladino, ki v šolo hodi, ako bi se ravno v šoli in po šoli ne spridila? In čemu je taka šola, ki odgojuje otroke najprej za take poboljševalnice, potem pa za kaznilnice?

Pritožeb o dandanašnji brezverski šoli se čuje po vseh deželah; te šole ne spriduajo le mladine, marveč tudi učitelje, ki — omoteni po duhu lieberalizma — obračajo svoje oči po vseh drugih stvaréh, tako da svoj pravi poklic: pravo izobraževanje mladine za človeško družbo — kolikor toliko, če ne popolnoma izpred oči zgubé. Dokaz temu je resnica ta, da šolska mladina, ako prestopi na srednje šole, jako slabo dela predskušnje, ker jo nekteri učitelji z vse drugim trpinčijo, nego z branjem, pisanjem, računstvom, zemljepisjem, naravoslovjem itd. To velja povsod, tudi pri nas Slovencih.

Kako so posebno na Kranjskem učitelji pri zadnjem deželnem učiteljskem shodu skakali čez vojnice, to je že občno znano. Mesto da bi se bili razgovarjali o šoli in njenih zadevah, govorili so le o sebi, zahtevali več plačo, uradniško suknjo, neodvisnost od krajnih šolskih svetov itd., na šolo so bili skoro popolnoma pozabili in vse nepopolnosti našli le v tem, da je premalo nemščine v nji. No, na Nemškem je pač dovolj, pa šole niso zato nič boljše od naših. Ali mislite, da bo potem boljše, če bodo imeli učitelji više plače in uradniške kape? Še slabše, bi rekli mi. Pri nas so šole pa še zarad tega slabše, ker vničujejo pri mladini tudi domačo narodno zavest in jo napolnujejo s tujim duhom, za kar se imamo zahvaliti v prvi vrsti našim učiteljem, ki se dajo tako lahko na limance loviti. Zato ima zadnja „Reform“ prav, ki konča daljši sestavek o Kranjskih učiteljih z vprašanjem: „Kaj nam je pričakovati od takih učiteljev?“

Slovansko slovstvo.

* Prof. Marnovega „Jezičnika“ prišlo je ravno kar na svetlo XII. leto.

10 pól debela knjiga obsega literarni življenjepis slavnega našega Petra Hitzingerja, čegar spisi so znani tudi pod imenom Znojemskega in Podlipškega. Gosp. profesorju Marnu bode hvaležen gotovo vsak rodoljub slovensk, da se je potrudil slediti po dolgoletni in toliko obširni delavnosti našega Hitzingerja, in da vse, kar je nabral, je v organični zvezi razglasil v „Učiteljskem Tovaršu“,*) zdaj pa v posebni knjigi „Jezičnika“ na svetlo dal in s tem hvalevredno pomnožil slovstvo naše.

O velicah zaslugah našega Hitzingerja za domovino našo na mnogostranskem polji slovstva slovenskega od leta 1829 do 1867 tu govoriti, ni namen teh vrstic; one hočejo le rodoljubom našim in Slovonom v obče kazati zanimivo Marnovo knjigo, da si jo omislijo in beró ter iz nje prepričajo, koliko zmore mož, ki, nevtrudljiv toliko let, je celo življenje svoje žrtvoval koristi in časti naroda našega.

*) Pri tej priliki živo priporočamo naš vrlo dobri časnik „Učiteljski Tovarš“, ki ga zatreti namerava oni šolski „liberalizem“, ki očividno pravemu šolstvu sploh jamo koplje. Pomagajmo mu z zdatnimi naročili!

Pis.